

In hun geloofsleven stuiten ze op een anomalie, op een wanverhouding, tusschen hun rechtvaardigmaking voor God en hun heiligmaking.

In hun geloofsleven ervaren ze hun rechtvaardigmaking als volkomen; wordt hun deel de roem des Apostels: „Wij dan, gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus”.

Maar beproeven ze zich nu in hun heiligmaking, dan is de uitkomst zulk een geheel anders. Dan vinden ze zoo niets van volkomenheid. Dan is het alles nog slechts armelijke aanvang en klein en zwak beginsel.

Op zichzelf reeds een bron van droefheid. Doch die hun ook telkens weer een bron van onrust dreigt te worden omtrent de waarachtigheid van hun rechtvaardigmaking en de oprechtheid van hun geloof. Het Woord leert hun, dat rechtvaardigmaking en heiligmaking onafscheidelijk zijn, en dat de eerste het deel niet kan zijn van wie vreemd is aan de laatste. Dat Woord betuigt hun ook, dat de oprechtheid van het geloof zich bewijst in de goede werken als zijn vruchten, en dat alle geloof dat deze vruchten niet voortbrengt een dood geloof is, machteloos om gemeenschap te geven met Christus en daarom ook krachteloos ter rechtvaardigmaking voor God.

Zoo werpt de onvolkomenheid hunner heiligmaking voor hun oog een schaduw op hun rechtvaardigmaking; zet ze er een vraagteken achter — gaat ze hun die betwisten.

Wat is nu de weg om aan de beklemming van deze anomalie tusschen onze rechtvaardigmaking en onze heiligmaking te ontkomen?

Die ligt niet in allerlei zelf-bedachte middelen tot geruststelling, zooals b.v. dat we dezelfde anomalie ook ontdekken bij anderen, die we voor oprecht-geloovigen houden; dat de Schrift ze ons zelfs toont bij de rijkgebenedigden onder Gods kinderen.

Want het eerste heeft een al te onzeker uitgangspunt, en het laatste mag ons wel troosten en beemoedigen, maar zal het toch alleen waarlijk en heiliglijk doen, als we er de verklaring voor vinden in het genadewerk Gods zelf bij zijn volk.

En die verklaring is er.

Ze ligt in hoofdzaak — ons bestek laat niet toe in bijzonderheden af te dalen — in het volgende:

1e, dat, hoe onafscheidelijk rechtvaardigmaking en heiligmaking ook zijn, er toch verschil is in beider toepassing.

Dit grootte verschil, dat de weldaad der rechtvaardigmaking, in den weg der geloofsvoering, in dit leven den geloovigen reeds ten volle wordt toegepast (Rom. 5:1), maar dat dit met de weldaad der heiligmaking niet en nooit het geval is (Rom. 7).

Toegepast wordt ook deze laatste zeer zeker. Dat toont ons hetzelfde Rom. 7 waaruit ons blijkt dat ze in dit leven nooit anders dan onvolkomen ons deel wordt, en dat zegt ons het „heilighen” en het „geheiligden in Christus Jezus” waarmee de Apostelen altoos weer de geloovigen aanspreken. Maar volkomen ons deel wordt ze eerst in

de ure van ons sterven. (Heid. Cath. vr. en antw. 42 en 114).

Op de vraag, waarom het den Heere behaagd heeft het zóó te beschikken, kunnen we hier thans niet ingaan. Voor ons doel heeft het ook geen belang. Wat we zeiden is reeds voldoende om de aanvechtingen, die uit de onvolkomenheid onzer heiligmaking voor ons kunnen opkomen, te breken.

In de tweede plaats moet er op gewezen, dat deze altoos bestaande anomalie tusschen onze rechtvaardigmaking en onze heiligmaking, abnormaal worden kan tengevolge van eenzijdige geloofsvoering.

Het is de Heilige Geest die ons de heilsweldaden in onzen Heere Jezus Christus toepast.

Doch in deze toepassing gaat het alweer niet mechanisch maar organisch toe. Zóó toe, dat ook wij zelf den daarin werkzaam zijn. Want ze geschiedt in den weg des geloofs. En het geloof is daarbij geen dood kanaal, maar een levende en levendige werkzaamheid onzerzijds. (Dordtsche Leerr. hfdst. II, 11 en 16).

Daarom kan eenzijdige geloofsvoering ten aanzien van Christus als onze rechtvaardigmaking, met verwaarloozing of althans met veronachtzaming van de heiligmaking, oorzaak zijn, dat de anomalie tusschen de toepassing dezer beide weldaden toeneemt, ja, dat we straks aan beide armer worden.

Want er mag hier schommeling kunnen zijn — scheiding is er nooit. En wie verzuimt met ernst in Christus zijn heiligmaking te zoeken, zal ook den vrede Gods, die vrucht der rechtvaardigmaking is, niet langer smaken.

Naar ik vrees raken we bij dit laatste aan den wortel van veel gemis van blijden roem bij Gods volk in hun rechtvaardigmaking, en van veel slapheid in den strijd met de zonde en in de gehoorzaamheid aan Gods wil.

Gezond, rijk en krachtig kan het christelijk leven onder ons pas zijn, als de oefening van ons geloof in overeenstemming is met zijn natuur: als we, gelijk het geloof ons Christus, den geheelen Christus inlijfde, ook in de oefening van ons geloof ons naar Christus, den vollen en geheelen Christus uitstrekken. Naar Hem, „die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing”.

V.

F.

Een schilderijtentoonstelling.

Op verzoek van een onzer medewerkers nemen we uit het „Kerkblad van de Geref. Kerken van 's Gravenhage” enkele fragmenten over van een artikel van Ds W. van 't Sant, over de tentoonstelling van den schilder Roeland Koning, die in Den Haag is gehouden en door den heer Van Beek Calkoen werd geopend.

„Persoonlijk ben ik nog diep onder den indruk vooral van de hoofdwerken: in het midden de kruisiging van

over de opvoeding van Emile, en het vijfde boek over de opvoeding van Sophie en haar vereeniging met Emile handelen.

Het eerste boek geeft na een inleiding met zeer algemeene opmerkingen een beschrijving van de opvoeding van den zuigeling in het eerste levensjaar.

Het tweede boek geeft Rousseau's vermeend ideaal van de ontwikkeling van lichaam en zintuigen van een jongen van zijn tweede tot twaalfde levensjaar.

Het derde boek behandelt het onderwijs, eerst in het algemeen en later in het bijzonder, te geven aan een knaap van twaalf tot vijftien jaar. De verstandelijke vorming staat in het middelpunt.

Het vierde, of laatste, dat over Emile alleen spreekt, geeft aan, hoe de jongeling van vijftien tot twintig jaar te leiden is, door de branding der seksuele hartstochten heen, tot de volmaaktheid van een zedelijk en godsdienstig welgevoerd mensch. — In dit laatste boek vinden we dus de beruchte geloofsbelijdenis van den Savoyischen Kapelaan, een geloof rustend op de rede, wars van de openbaring Gods in Zijn Woord. —

Met dit vierde boek sluit feitelijk de Emile zich af. De romantiek en sentimentaliteit van het vijfde boek zal menig lezer voor dit boek gewonnen hebben. Voor de opvoeding geeft het weinig, voor de samenleving van man en vrouw vrij wat praktische en onpractische aanwijzingen.

...

Dieper dan het intellect ligt het gemoed. De beweging van het gemoed is vaak heftiger dan die van de stroom van het denken. De spreker die het hart weet te treffen, heeft groter invloed dan hij die zijn gesponnen logische betoogen bouwt. Zoo is de macht van den gevoelsmensch Rousseau op de massa te verklaren. Immers achter zijn ideeën stuit de kracht der felle bewogenheid, brandt het vuur van de hartstocht. Maar vuur brandt niet zonder brandstof. Gevoelens stuwten niet dan door ideeën. Daarom over de beginselen,

Jezus, ter sener zijde Adam en Eva in diepe schaamte gebogen na den zondeval, en anderzijds: de Ziener op Patmos. Nimmer zag ik zóó dicht naderend aan de Schrift deze machtige wereldfeiten uitgebeeld; vooral de kruisiging doet ons denken aan het aangrijpend woord: „Vervloekt is een iegelijk, die aan het hout hangt”, en aan Jesaja's uitspraak: „een iegelijk was als verbergende het aangezicht voor Hem; Hij was veracht, en de onwaardigste onder de menschen”. Dat beeld van het verwrongen gelaat van den Verbrijzelde laat u niet los, en ge zegt: wat heeft Hij zich diep voor ons, vloek- en doemwaardigen, moeten vernederen.

En nu geef ik het woord van den heer Van Beek Calkoen door.

„De kunstenaar heeft in zijn leven niet zelden moeilijke momenten. Wanneer hij in zich gevoelt den scheppingsdrang dan lijdt hij er vaak onder aan dien drang geen uiting te kunnen geven op een aan zijn inspiratie adequate wijze. Dan komt er conflict tusschen de visie en de techniek.

De visie moet er zijn, anders is er geen kunst, doch maakwerk. Het object dat de schilder weer wil geven, moet een reflex hebben gevonden in zijn gemoed. Die reflex moet in zijn innerlijk leven vorm krijgen. Er moet dus iets doorleefd zijn voor de conceptie tot stand komt en de vormgeving kan worden gezocht en gevonden. Een schilderij is een levensuiting, het resultaat van de worsteling tusschen willen en kunnen, in vele gevallen van de worsteling tusschen willen en niet-kunnen. Het conflict zal scherper zijn naar mate de hoogere vlucht van het willen de gebondenheid des te pijnlijker doet gevoelen. Dan; het gevonden evenwicht, wanneer de schilder de moeilijkheden heeft overwonnen en zijn penseel door compositie en kleurgeving uiting kan geven aan wat innerlijk werd geschoond.

Vooral in den laatste tijd is daarbij de realiteit in de vormgeving door het visuele teruggedrongen. Sommige schilders geven het in zich opgenomen beeld meer weer in het vervaagde droombeeld van hun eigen visie dan volgens levenswerkelijkheid.

Bij Koning is dit niet het geval.

Wanneer we nagaan wat deze tentoonstelling ons biedt, dan treft ons in vele schilderijen, bij juiste vorm, een rustige toon. De lichteffecten geven aan het geheel een harmonisch karakter, dat de oppervlakte niet oppervlakkig, maar als uiting van het bezonkene doet waardeeren.

In het bijzonder wil ik stilstaan bij de kruisiging. Hier is niet de rust die treft, maar de bewogenheid, niet het licht maar de duisternis.

In de oudste Gotiek vinden we het lijden van Christus weergegeven door hevige aandoening in serene rustige vormgeving. Eerst later ontstaat het streven om de aandoening uit te drukken door groote bewogenheid. Zoo deed het ook Koning. Hij gaf den Gekruisigde weer in bitteren strijd en duisternis van zwaar lijden. Dit kan bij eerste beschouwing onvoldaanheid wekken. Zoo ging het aanvankelijk mij, en ik kan mij voorstellen dat ook anderen die ervaring hebben. De bewogenheid treft ons immers daarom zoo omdat wij ons den Gekruisigde in ons diepste denken niet anders kunnen voorstellen dan als den Overwinnaar, die voor ons over lijden en dood heeft getriumpheerd. De Majesteit van den Overwinnaar uit te drukken in de bewogenheid van den lijden, gaat dat niet het menschelek kunnen te boven?

Toch, de voorstelling liet mij niet los. En toen kwam mij voor den geest het woord uit het Oude Testament: „Waerlijk, Hij heeft onze krankheden op zich genomen en onze smarten, die heeft Hij gedragen”.

Zoo spreekte dit schilderij van den strijd, die ook in den beschouwer tot overwinning kan leiden, wanneer hij in den Strijder ook den Levensoverwinnaar ziet.

die in de opvoeding van Emile zich openbaren, nog enkele artikelen. Zonder beginselen leeft niemand, ook geen Rousseau, al breken zijn sterke aandoeningen van lust en onlust nog al vaak de dammen van het strakke betoog en is hij slag op slag van inconsequentie te beschuldigen.

Tegenover het ideaal van het rationalisme plaatst Rousseau zijn ideaal van den nieuwen mensch. In het middelpunt stelt hij de tegenstelling van natuur en cultuur, van rede en leven. De Aufklärung wil menschen van gezond verstand in een cultuur, door de rede gevormd en geordend. De rede moet het openbaringsgeloof doen vallen, de wetenschap tot bloei brengen en eindelijk de wereld en het leven beheerschen. „Tegen het eind der achttiende eeuw leidde dit, schrede na schrede, van empirisme tot sensualisme, van naturalisme tot materialisme, van deïsme tot atheïsme, van een enthousiaste tot een egoïstische moraal”. (Windelband.)

God en goed bestaan dan voor velen niet meer, eigenbelang en nut komen in de plaats van zedelijke zelfverloochening.

Zintuiglijke waarneming van een wereld, die enkel uit stof heet te bestaan geeft de eenige betrouwbare kennis, waartoe telkens moet worden teruggekeerd om denkend de wetenschap verder te bouwen.

Deze opvatting kan naar de innige overtuiging van Rousseau de menscheit niet voeren tot volgeluk. Ze kan niet keeren de gang der menscheit naar het verderf. De breuk tusschen de waarde der natuur en die der cultuur, door de Aufklärung geslagen, is volgens hem niet te overbruggen. Daarom weet hij alleen van een terugkeer tot de natuur en zet de beginzin van de Emile ons met één greep aan de overzijde van de stroom die de cultuur van de natuur scheidt.

In het vervolg van het boek blijkt hij echter van milder opvatting en wordt zijn streven: Terug tot een hernieuwde, meer natuurlijke cultuur, d.i. een natuurlijke ontwikkeling in langzamer tempo dan het geforceerde van zijn tijd, dus toch een

Schilder geestelijke van een moeiend door hetgeen men den schild hulde is. Die still voor de v uitdrukkin

Een zwaarwige geestelijke race p taria van man, die kiugen n en dus raking k zondings ontmooti schillend nische s het rasv ten opz verzamel mee dw boek En van het de missi den schi is jemat dringt; l de hoog dikwijls van een mantisch houdt. l het wee seele ge humanis good w Maar hi zijn bed in doork toe aan bindings Woort kan gele beter ot schen de telijk ev karakter poginget

verzoeni cultuur. Natuu vond en toestand instincti rusten. dom va de men Als z tegen de schappij kennis Rousse nissen. Hij imm Nu eens als zooc verval, die best natuur, het cult van de is wel der ont volgt, z innerlijk Dus n dat de Geest, d uit-beeld en van wederge behoefte Hoe hem nie Ten eers en rech volstre kelijke men en mensche booze li

POPULAIR-WETEN - SCHADDELIJKE SCHETSEN

(Spelling-Terpatra.)

Rousseau's Emile.

I.

Inleiding.

In slechts weinig werken vindt men een juist overzicht van de bedoeling die Rousseau met het schrijven van de Emile had en dientengevolge een nog minder juist overzicht van de inhoud van dit werk.

Licht heeft men te veel gelet op de opvoedkundige wenken die Rousseau geeft, terwijl toch zijn bedoeling was de natuurlijke ontwikkeling van het menschelek geslacht in romanvorm te schetsen. Die ontwikkeling in de natuur, door de natuur, overeenkomstig de natuur geschiedt als vanzelf, van binnen uit. Zoo moest hij wel als hoofdregel stellen, dat de opvoeders zooveel mogelijk de handen thuis moeten houden en dat hun hoofdbemoeien moet wezen, buiten het kind om te werken, zóó dat de natuur vrij spel heeft. — Aan de teekening van die ontwikkelingsgang beantwoordt de bouw van de Emile-roman geheel. Hij bestaat uit drie deelen.

Het eerste deel behandelt de ontwikkeling van den man, van Emile. Het tweede de ontwikkeling van de vrouw, van Sophie, en het derde of laatste de vereeniging van man en vrouw, van Emile en Sophie. In hen als ouders begint het nieuwe geslacht.

De algemeene opmerkingen zijn voor Rousseau de hoofdzaak, terwille van zijn lezers geeft hij concrete gestalten in Emile en Sophie. Zoo loopt door deze hoofdverdeling in drieën een andere in de bekende vijf boeken, waarvan de eerste vier

schamte ge-
ener op Pat-
an de Schrift
ral de kruis-
woord: „Ver-
ungt“, en aan
rbergende het
le onwaardig-
t verwrongen
s, en ge zegt:
n doemwaar-

in Beek Cal-

iden moeilijke
a scheppings-
n drang geen
spiratie adae-
de visie en de

i kunst, doch
er wil geven,
gemoed. Die
gen. Er moet
t stand komt
evonden. Een
van de wor-
vallen van de
Het conflict
ucht van het
loet gevoelen.
e schilder de
penseel door
i aan wat in-

realiteit in de
ten. Sommige
ld meer weer
en visie dan

instelling ons
juisten vorm,
in het geheel
te niet opper-
e doet waar-

usiging. Hier
heid, niet het

van Christus
erne rustige
i om de aan-
genheid. Zoo
igde weer in
n. Dit kan hij
Zoo ging het
dat ook an-
treft ons im-
isigde in ons
allen dan als
in dood heeft
innar uit te
gaat dat niet

n toen kwam
e Testament:
ich genomen

le ook in den
anneer hij in
t.

openbaren,
n leeft nie-
zijn sterke
al vaak de
hij slag op
n.

isme plaatst
mensch. In
ng van na-
De Aufkla-
and in een
ordend. De
vallen, de
lijk de we-
n het eind
na schrede,
ralisme tot
s, van een
ial". (Win-

niet meer,
s van zede-

wereld, die
eenige be-
et worden
hap verder

overtuiging
ren tot vol-
nenschheid
waarde der
klärung ge-
gen. Daar-
er tot de
Emile ons
de stroom

echter van
en: Terug-
cultuur, d.i.
mer tempo
toch een

Schilderijen zien is niet zoo gemakkelijk. Het vergt ook geestelijke inspanning. Wellicht is daarom het bezoeken van een schilderijtentoonstelling ook lichamelijk vermoeiend. Maar de inspanning wordt beloond. Beloond door hetgeen men geniet voor het oogenblik en door hetgeen men vasthoudt in de toekomst. Beloond ook voor den schilder, wien dit waardeerdend beschouwen een stille hulde is.

Die stille hulde wenschen we den schilder Koning toe voor de wijze waarop hij levensmomenten op het doek uitdrukking deed verkrijgen."

HET BOEK VAN DE WEEK

Het rassenvraagstuk en het Christendom, door J. H. Oldham, vertaald door W. J. A. Roldanus, uitg. W. D. Meinema N.V., Delft.

Een zwaarwichtig boek over een niet minder zwaarwichtig onderwerp. De oorspronkelijke Engelse titel luidt: Christianity and the race problem. Schrijver is de bekende secretaris van den Internationalen Zendingsraad, een man, die door zijn positie, reizen en samensprekingen met allerlei vormen van internationalisme, en dus ook met de differentie der rassen in aanraking kwam. Geen wonder dat deze toegewijde zendingsman, die telkens gelegenheid vond tot ontmoetingen met mannen en vrouwen van verschillende rassen, en getuige was van hun harmonische samenwerking voor het Koninkrijk Gods, over het rasverschil ernstig heeft nagedacht, bijzonder ten opzichte van wat hij noemt: christianity, een verzameld woord, waar wij opzichzelf niet bijzonder mee dweepen. Natuurlijk is de oriëntatie in dit boek Engelsch, zoowel wat aangaat taak en roeping van het Engelsche volk, als wat de ideeën over de missie betreft. Het zou al zeer onbillijk zijn, den schrijver hier een verwijt van te maken. Hij is iemand, wiens blik scherp ziet, en ver door- dringt; historisch en ethnografisch is hij goed op de hoogte; ook kan hij de dingen zuiver zeggen, dikwijls puntig en raak; bovendien geeft hij blijk van een goede bezonnenheid, die hem van romantisch gedweep en onwezenlijk gedroom terughoudt. Toch is hij ten slotte idealist genoeg om het weer te verwachten van een soort universele gemeenschap van getrouwen, die een sterk-humanistischen inslag heeft, de menschen van goodwill uit alle geslacht, volk en natie omvat. Maar hier en daar geeft hij weer een exegese van zijn bedoeling, waar een andere, een diepere toon in doorklinkt. En natuurlijk kent hij groote waarde toe aan de verkondiging van het evangelie als bindingsmiddel tusschen ras en ras.

Woordelijk zegt hij „dat er geen grooter bijdrage kan geleverd worden tot de bevordering van het beter onderling verstaan en den goodwill tusschen de rassen dan het verkondigen van het christelijk evangelie, dat, door het openbaren van het karakter en de bedoelingen van God, aan alle pogingen om tot betere verhoudingen tusschen

verzoening, een overbrugging van natuur en cultuur.

Natuur is hem dan allereerst synoniem met eenvoud en harmonie. Verder ook de praehistorische toestand van de natuurmenschen, met een zuiver instinctief leven, waarbij phantasie en reflexie nog rusten. Eindelijk, psychologisch genomen: de rijkdom van krachten en oorspronkelijke driften in de mensch der schepping.

Als zoodanig strijdt de natuur van den mensch tegen de cultuur, tegen de inrichting van de maatschappij, die Staatsburgers vormen wil met veel kennis en conventie.

Rousseau zelf onderscheidt deze drie beteekenissen in het eene woord „natuur“ niet altijd. Hij immers wordt zelf geslingerd van hot naar har. Nu eens staat hij naast Lao Tse, die in de cultuur als zoodanig niet anders ziet dan afwijking, dan verval, dus enkel verachting waard. Een toestand, die bestreden moet worden door terugkeer tot de natuur. Dan weer is hij als Confucius, voor wie het cultureel streven vorming en harmonisatie van de natuur is. — Maar ideaal voor Rousseau is wel de complete Mensch, die op alle trappen der ontwikkeling zich zelf gelijk blijft, zijn natuur volgt, zich steeds van binnen uit vormt, en de innerlijke harmonie bewaart.

Dus niet vorming door het geopenbaarde Woord, dat de geest verlicht na de werking van den Geest, die het hart opent en vernieuwt, maar een uitbeelding van wat in den mensch potentieel ligt en van nature goed is. Niet aan vernieuwing of wedergeboorte, maar enkel aan ontplooiing is behoefte.

Hoe hij daardoor zich zelf vastzet, bekommert hem niet. Drie beginselen beheerschen zijn boek. Ten eerste dat van de oneindige goedheid, wijsheid en rechtvaardigheid Gods. Ten tweede dat van de volstreekte reinheid en goedheid van de oorspronkelijke natuur van ieder mensch individueel genomen en ten derde dat van de verdorvenheid der menscheijke samenleving, van de wereld die in het boze ligt. Hoe uit de absolute goedheid van God

de menschen te komen, een onwrikbare grondslag geeft in Gods eeuwig raadsbesluit. Het toont ons immers in het kruis, dat liefde en opoffering tot het leven van God zelf behooren; het verlost ons van de wereld en verheft ons er boven; het drijft ons terzelfder tijd daarin terug om erin te leven, te werken en te dienen in de kracht van een eindeloos leven; het leert ons, dat alles, wat wij zijn en hebben, Gods gave is, en neemt zoodoende iedereen grond weg voor superioriteitsgevoel en trots en maakt een werkelijke broederschap mogelijk, op de basis van onze gemeenschappelijke verhouding tot God."

Bijzonder instructief is wat de geachte schrijver over de beteekenis van het zendingswerk ten opzichte van het rassenvraagstuk zegt.

Hij betoogt dat historisch de christelijke zendingsbeweging, trots haar mislukkingen, fouten en tekortkomingen, een van de voornaamste machten geweest is, om een goede verstandhouding tusschen de verschillende rassen tot stand te brengen. Zij heeft medegewerkt om aan de Aziatische en Afrikaansche volkeren den hooger kant der Westersche beschaving te toonen. Hoewel zij niet geheel vrij gebleven is van de besmetting door imperialistische of kruistocht-elementen, heeft zij toch — in tegenstelling met de egoïstische aandriften en doeleinden der Westersche naties — een onzelfzuchtig verlangen getoond om te helpen en te dienen. Zendingshospitelen hebben een schitterend voorbeeld van Christelijke naastenliefde gegeven. Christelijke zendingsverenigingen hebben aanmerkelijk bijgedragen tot het onderwijzen der volkeren van Azië. In Afrika is, met uitzondering van de aan de Middellandsche Zee grenzende landen, practisch het onderwijs voor de inboorlingen tot de zendingscholen beperkt geweest. In honderden hogere en lagere christelijke scholen in beide werelddeelen zijn Westersche leeraars met hun leerlingen van andere rassen in nauw contact gekomen en hebben vriendschapsbanden geknoopt, die een leven lang geduurd hebben. Zendingen hebben belangrijk bijgedragen tot de westersche kennis van talen, denkwijzen en gewoonten van andere volken. Door het zendingswerk hebben honderdduizenden tot andere rassen behorende individuen persoonlijk blanken leeren kennen, die zij kunnen vertrouwen.

Terloops zij opgemerkt dat het van belang is dezen zendingspecialist te hooren over wat hij in dit verband wenschelijk acht ter verbetering van de zendingsmethoden. Terwijl hij elders toont, om het zacht te zeggen, dat zijn verwachtingen ten opzichte van de kerk gekoesterd, maar matig de gehoopte bevestiging vonden, is hij echter ten opzichte van de zendingstaak zeer beslist voorstander van kerkelijke missie, ten minste als deze uitgaat van de groeiende christelijke kerken.

Nieuwe omstandigheden eischen, zoo betoogt hij, veranderingen in de opvatting van de taak der zending en in zendingsmethoden. De leiding moet meer en meer overgaan in de handen van de groeiende christelijke kerken. Maar het beroep op het belangeloos dienen van andere volken is dringender dan ooit. Zulke positieve diensten vormen

en individueelen mensch deze boosheid kan ontstaan lost hij niet op.

Zijn vier voorschriften: 1o. Laat de natuur haar vrije loop; 2o. Help een handje als de natuur het werk der opvoeding niet af kan; 3o. Neem bij een onbehoorlijke loop aan de natuur het werk uit de handen; 4o. Werk, als de natuur in een verkeerde richting gaat, krachtig tegen haar in, zijn evenmin samen te rijmen.

Maar we zeiden het al, dat men bij Rousseau in zijn heftige bewegendheid van gemoed met al zijn ups and downs, niet naar consequentie vragen moet. Daarom zien we van verdere critiek op zijn beweringen dan ook af.

Wel treft het ontbreken van elk sprankeltje humor. Zijn stelsel van opvoeding, dat is een buigen onder het harde juk der noodzakelijkheid is een koud systeem, dat egoïsten kweekt en niet verstaat, dat ook in de opvoeding de liefde de meeste is.

• • •

Het nieuwe ideaal, dat Rousseau zich van den mensch droomde, richtte zich vooral tegen het koude begrip van den intellectueelen mensch, zooals Aufklärung en Philantropisten zich dat voorstelden. De vorming van den jongen knaap tot niets dan een zeer verstandelijk wezen, achtte hij een ergerlijke eenzijdigheid, die de ontplooiing van de scheppingsdrang belemmerde. Wat in het leven een eenheid van denken, gevoelen en willen is, moet eenheid blijven, wil men krachtvolle menschen met sterke productiviteit kweeken. Ter wille van deze eenheid moet de mensch de gebondenheid in het leven der overcultuur verlaten en tot de natuurtoestand terugkeeren. De taak der opvoeding moet wezen het subject der opvoeding tot zelfstandige ontplooiing en tot spontane scheppende kracht te leiden. Rousseau neemt in het kind het bestaan van een zekere mate van productief vermogen aan, dat op een innerlijke spontaneïteit en activiteit berust. Volgens de ideeën der Aufklärung voltrekt de zelfhandeling en de zelfontplooiing zich

het beste tegenwicht voor de tot verworping en vervreemding leidende macht der nationale zelfzucht. Zoolang als de menschen gelooven in de menschwording Gods, zullen er worden gevonden, die het een vreugd en een voorrecht achten, om, onverschillig voor onderscheid in nationaliteit en ras, hun leven te geven aan het dienen van anderen.

Maar behalve in verband met de zending geeft dit boek nog velerlei wat voor de rechte beschouwing van het leven in de tegenwoordige wereld noodzakelijk is te weten en vruchtbaar te bezien.

Natuurlijk hadden wij liever gehad dat de schrijver van de gegevens der H. Schrift ware uitgegaan dan van de door empirie bepaalde dingen. De ervaring toont altijd hoe spoedig men dan vervalt tot zwevende algemeenheden. Wat de groote en wijze bedoeling Gods is met de differentiëring der volkeren, wat Hij ons dienaangaande openbaart, en hoe genade de diep ingesneden grenzen tusschen ras en ras overbrugt, het komt hier weinig tot zijn recht. Men gevoelt het gemis aan een vast uitgangspunt.

Wel drijft het boek sterk in pacifistische richting. Het gaat er van uit, dat niets van meer belang is voor de toekomst der menschheid op deze aarde dan dat de oorlog overwonnen wordt. Geen zaak is er volgens den schrijver urgenter en noodzakelijker dan die, om alles, wat tot oorlog aanleiding kan geven, uit den weg te ruimen.

Nu is naar het oordeel van den Auteur de leer van de superioriteit van een bepaald ras een kracht, die juist in tegenovergestelde richting werkt. Zij zaait in den geest der menschen zaden, die evenals de drakenlanden als gewapende scharen zullen opschieten.

Nu is er metterdaad een valsche rasmentaliteit in de moderne wereld, die de kiem van komende oorlogen in zich bevat houdt.

Denk b.v. aan wat een groot Amerikaansch dagblad kort geleden schreef: „Wat zal de Vereenigde Staten kunnen beschermen tegen een vereenigden aanval van China, Japan, Korea, en Oost-Siberië, als deze landen één groote Oostersche natie geworden zullen zijn? De oorlog in Europa, hoe afschuwelijk deze ook was, zal slechts een familietwist zijn, vergeleken bij den vreeselijken strijd om de wereldheerschappij, welke eenmaal tusschen het blanke en gele ras tot het bittere eind toe zal moeten uitgevochten worden. De eenige overwinningen in de historie, die iets beteekenen, zijn die, welke blanke rassen bewaard hebben voor onderwerping aan gele rassen. En de eenige zaak van werkelijke beteekenis voor dezen tijd is, dat de blanke rassen zich weten te beschermen tegen alles wat den weg zou kunnen openen tot een onderwerping aan het gele ras". Men zal het den schrijver gaarne toestemmen dat het voortdurend geven van dergelijke uitspraken een atmosfeer van wantrouwen kweekt, die rasinstincten van het slechtste allooi wakker roept. Zelfs al let men, afgezien van religieuze en morele factoren, alleen op de gevolgen, dan staat vast dat zulke uittalingen intense bitterheid en vijandschap bij volkeren van andere rassen zullen verwekken. Een

uitsluitend door de kracht van rede en verstand. Maar Rousseau, die oog voor de totaliteit heeft, beroept zich daartoe op alle oorspronkelijke krachten, driften, drangen en instincten. Alleen op grond van de oorspronkelijke activiteit en de spontaan werkende krachten, kan de mensch opgevoed worden tot zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid. In deze ligt de bestemming van den mensch. Het kind moet door eigen impuls en niet van de Rede allereerst, maar van de wil door zich zelf, uit zichzelf uitgroeien. Daarom moet de opvoeder een negatieve rol spelen. Juist wanneer hij verhindert, dat er iets opzettelijks door de opvoeding wordt gedaan, zal dit doel worden bereikt. De vorming van de kinderlijke wil is dus voornaamste deel der opvoeding. En dat kan, want meer of minder sterke wilsimpulsen schuilen achter de belangstelling en de opmerkzaamheid, achter de waarneming, achter gevoelsuitingen en intellectuele verrichtingen. Van hun aanwezigheid kan een dankbaar gebruik worden gemaakt. Ter vorming van de wil moet Emile zelf zien, zelf ervaren, zelf ontdekken, zelf alle hulpmiddelen voor onderwijs en spel maken. Niet slaafsch gehoorzaamend, doch naar eigen besluit zal hij het goede moeten doen, het kwade laten. Wat het kind zelf kan doen, mag niet voor hem door anderen gedaan worden.

Zoo vormt zich de zelfstandigheid en de lust tot zelfwerkzaamheid. Zoo zal Emile als vrije en zelfstandige persoonlijkheid zich zelfs het religieuze goed toe-eigenen.

Rousseau richt zich naar Emile, naar zijn natuur. Met de goederen der cultuur, het objectieve in de opvoeding rekent hij pas in de tweede plaats. En met wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft, rekent hij gansch niet.

Dat zulk een opvoeding wondervol overeenkomst heeft met „een geestelijke hongerkur" waartegen niemand, en vooral geen kind, bestand is, komt in zijn verengd bewustzijn niet op.

STRIKWERDA.